

Difficillimus semper ad interpretandum visus est locus ille Timaei Platonici p. 35. A. ed. Steph. sqq. et p. 37. A. B. quo agitur de elementis, ex quibus mundi anima conflata sit, deque viribus et facultatibus eius inde oriundis. Qui locus quantum negotii fecerit quum veteribus tum recentioribus interpretibus, facile intelligas ex PLUTARCHO De animae procreat. p. 1012 sqq. et ex PROCLUSO Commentar. in Tim. p. 485 sqq., ubi Xenocratis, Crantoris, aliorumque opiniones de eo recensentur, discas etiam a TENNEMANNO System. Philosoph. Plat. T. III. p. 73. et 65. qui recentiorum quorundam philosophorum iudicia castigavit, ipse tamen confessus, se quo saepius rem apud animum reputaverit, eo magis de ea incertum factum esse coniectumque in magnas dubitationes. Operae pretium igitur facturi esse videmur, si, quoniam nuper universi Timaei interpretationem suscepimus, data hac scribendi opportunitate ita utamur, ut nostram loci difficillimi explicationem publice proponamus videamusque, an ea desiderii virorum doctorum, et veteris philosophiae maximeque Platonicae non imperitorum, cumulate satisfactura sit.

Est autem duplex loci difficultas, altera verborum, rerum altera. Itaque ante omnia de verbis erit videndum, quibus vel male affectis vel perperam explicatis fieri nullo modo poterit, ut mentem Platonis penitus assequamur.

Considerantibus vero nobis Timaei illa p. 35. A. non potest ullo modo dubium videri, quin Platonis verba per scribarum socordiam vel etiam praeposteram criticorum sedulitatem aliquid labis susceperint. Nam ubi omnia diligenter perpenderit et examinaveris, in vulgata qui-

dem scriptura p. 35. A. et molestum accidet istud *περι* post *τῆς τε ταύτου φύσεως αὐ* inculcatum, et vehementer displicebit ratio constructionis, siquidem unde suspensi sint genitivi, *τῆς ἀμερόστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταύτῃ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὐ* *περὶ τὰ σώματα γενομένης μειοστῆς*, nullo modo intelligitur. Cui malo ut medeamur, primum quidem post *μειοστῆς* tollendam censemus interpunctionem, male servatam illam in recentissimis operum Platoniorum editionibus. Quo facto verborum consecutio emerget haec: *ἕνεκεν αὐτοῦ εἶδος τῆς ἀμερόστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταύτῃ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὐ* *περὶ τὰ σώματα γενομένης μειοστῆς τρίτον (εἶδος) οὐσίας*, quod concise dictum pro his: *conflavit individuam ac dividuam naturam, ita ut inde existeret tertia naturae species in medio utriusque illius collocata*; in quo certe nihil est quod ullam habeat offensionem. Neque enim illud quemquam morabitur, quod *ἔξ ἀμφοῖν* per redundantiam quandam aut, si mavis, perspicuitatis adiuvandae gratia interiectum est. Sed nova difficultas obiicitur in iis, quae proxime sequuntur: *τῆς τε ταύτου φύσεως αὐ* *περὶ καὶ τῆς διατέρον*. Neque enim *αὐ* istud idoneam habet explicationem, neque *περὶ* quo sensu dictum sit, quisquam indicare quaerenti poterit. Nisi forte existimaveris verum pervidisse LINDAVIUM, qui haec ita reddenda putaverit: *tertiam ex utraque illa median commiscuit essentiae speciem, e natura dico eius, quod semper est* etc. At enimvero hoc certe non est interpretari verba scriptoris, sed propriae opinionis commenta eidem inconsiderate obtrudere. Videamus igitur, quid rei sit. Et codices quidem omnes admirabili quadam consensione veterem scripturam tuentur unice. Veruntamen singulari fortuna accidit, ut SEXTUS EMPIRICUS quid vitii hic insederit, non obscure prodiderit. Is enim bis hunc locum ad rem suam adhibens, PYRRHON. *Hypotyp.* III. 24. et *Adversus Mathem.* I. 13, 302. *περὶ* bis omisit. Quod temere ita ab eo factum esse, ecquis sibi persuadebit, quum et ipse vir sibi constiterit religiosissime et universi loci rationes eam omissionem rectam iustamque esse liquido contestentur? Itaque nos quidem facile credimus istud *περὶ* errori alicui criticorum acceptum referri: qui unde originem duxerit, paullo post

videbimus, ubi exposuerimus de ceteris loci difficultatibus. Etenim praeter importunam hanc praepositionis interpositionem etiam $\alpha\tilde{\nu}$, quod eam proxime antecedit, plurimum facessit negotii, utpote sensu cassum vel potius universi loci sententiae minime consentaneum. Quocirca iam DAVISIUS ad Ciceron. De Nat. Deor. I. 8. illud eliminandum esse censuit, recte sentiens ille, quod nemo tunc quidem senserat, parum hanc vocem congruere cum mente et sententia scriptoris. Neque tamen nos eo adducimur, ut illam protenus eiiciendam statuamus, quippe non solum omnium codicum Platonis testimonio firmatam, sed etiam veri vestigia monstrantem. Quocirca eam ita servandam arbitramur, ut a vitii labe, quam et ipsa suscepit, leniter repurgetur. Revocandam enim putamus genuinam et haud dubie ab ipso Platone profectam scripturam hanc: $\tau\eta\varsigma \tau\epsilon \tau\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon \phi\acute{\upsilon}\sigma\epsilon\omega\varsigma \delta\tilde{\nu} \kappa\alpha\iota \tau\eta\varsigma \theta\alpha\tau\acute{\epsilon}\rho\omicron\upsilon$, h. e. *quod particeps esset pariter naturae τοῦ ταῦτοῦ atque τοῦ θατέρον*. Ita certe locum videtur legisse CICERO, cuius haec sunt verba: *tertium materiae genus ex duobus in medium admiscuit, quod esset eiusdem naturae et alterius*. Iam vero his ita fixis atque stabilitis etiam suspicari licebit, unde illud $\pi\acute{\epsilon}\rho\iota$ ortum sit, quod antea fortasse visi sumus nimis audacter eliminandum statuuisse. Enimvero $\delta\tilde{\nu}$ si iam antiquitus in $\alpha\tilde{\nu}$ fuit depravatum, facillime profecto potuit accidere, ut qui genitivorum rationem, depravatione ista prorsus obscuratam, aliquo modo illustrare vellent, temere $\pi\acute{\epsilon}\rho\iota$ istud suum appingerent, quo deinde ab aliis ditata scilicet ipsius Platonis oratio est. Atque haec quidem de verborum integritate. Nam quod fuerunt qui pro $\kappa\alpha\iota \kappa\alpha\tau\grave{\alpha} \tau\alpha\upsilon\tau\alpha$, ac proinde, nuper reiectum istud $\kappa\alpha\iota \kappa\alpha\tau\grave{\alpha} \tau\alpha\upsilon\tau\alpha$ postliminio restituendum putarent, id vix mentione dignum videtur, siquidem ea lectio alteri longissime postponenda est.

Sequitur nunc, ut de philosophi sententia explicandum sit, quae in his verbis inesse putari debet. In quo negotio versabimur sic, ut missa variarum de ea re sententiarum enarratione, quae certe parum utilitatis, aliquantum invidiae, habitura esset, ipsum Platonem audiamus et quamnam rationem ille in his sequutus sit, quum ex

ipsius scriptis tum e superiorum philosophorum doctrina eruere studeamus.

Considerantibus igitur nobis totum hunc Timaei locum et singula philosophi verba diligenter perpendentibus nunquam visum est obscurum, duo discerni primaria animae mundanae elementa, τὴν ἀμέριστον καὶ αἰεὶ κατὰ ταῦτὰ ἔχουσαν οὐσίαν et τὴν περὶ τὰ σώματα γιγνομένην οὐσίαν: quibus consociatis deus dicitur tertium conflavisse οὐσίας genus τῆς τε ταύτου φύσεως ὄν καὶ τῆς θατέρον, hoc est, quod pariter ad ταύτων et ad θατέρον pertineret. Quae si quis recte atque ordine dilucidare voluerit, is necesse est ante omnia exploratum habeat illud, quid Platoni sit ἡ ἀμέριστος καὶ αἰεὶ κατὰ ταῦτὰ ἔχουσα οὐσία, quae etiam ταύτων appellatur, et ἡ περὶ τὰ σώματα γιγνομένη οὐσία, ad quam deinde τοῦ θατέρον nomen refertur. Neminem vero poterit, opinor, re accuratius pensitata latere, altero illo significari vim et naturam mundi intelligibilis sive idearum, quae quoniam vi sua ac per se seorsum constat nec ullam naturae suae subit mutationem, recte vocatur individua atque sempiterna itemque ταύτων: hoc autem designari materiam corporum, quae quia perpetuo mutatur nec ullam habet naturae suae constantiam, fieri potius quam esse dicitur atque etiam vocatur θατέρον, sicuti quum in Parmenide saepissime tum in Phaedon. p. 102. A. et Sympos. p. 211. B. fieri meminimus. Haec enim genera rerum philosophus etiam in superioribus distinxerat atque suis quibusdam notis insigniverat: haec eadem etiam ob oculos habet, ubi animae partem mortalem ab immortali secernit. Itaque illud quidem pro certo et explorato ponimus, animae mundanae vim conflata iudicari ex natura, qualis in ideas convenit, et ex materia corporum. Quod quidem decretum egregie concordat cum nobilissima illa Platonis sententia, qua similia statuebat posse similibus tantummodo cognosci et intelligi. Etenim anima quoniam rerum a sensibus abductarum habet cognitionem, naturam ideis consimilem habeat necesse est. Eadem vero etiam res sub sensus subiectas percipit, unde haurit opiniones, quas δόξας appellavit philosophus; itaque fieri non potest, quin etiam cognatione

quādam cum natura corporum ac rerum adspectabilium contineatur. Rem significavit iam ARISTOTELES De Anima I. 2, 7. qui, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, inquit, καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ· γινώσκουσθαι γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, τὰ δὲ πράγματα ἐκ τῶν ἀρχῶν εἶναι. ubi quae vocantur στοιχεῖα, ea non sunt quatuor illa elementa ab Empedocle primum distincta, sed intelliguntur ea ipsa, de quibus modo a nobis dictum est.

At enim vero hic nascitur quaestio perquam gravis atque difficilis. Quod enim anima ex intelligibili natura composita esse dicitur, id iis videbitur vix defendi aut excusari posse, qui ab idearum natura ex ipsius Platonis sententia omnem materiae concretionem abesse debere sibi persuaserunt. Quid igitur? Putabimusne Platonem revera materiam quandam naturae intelligibilis statuisse, unde animas compositas esse iudicaverit? Dicam equidem, quid mihi de re maxime controversa atque multum disceptata videatur, hac tamen condicione, ut liceat sententiae meae rationes alibi potius quam hoc loco expromere. Est enim res longioris disputationis, qualem non capiunt huius libelli angustiae. Quantum igitur nos quidem potuimus intelligere, lis illa nimium diu agitata, tandem ita componenda erit, ut Platonem statuamus mundum intelligibilem, ut ita dicam, tanquam obiectum extrinsecus atque mentis veluti oculis obversantem considerasse. Quod si ita est, sicuti est, profecto nemini iam poterit mirum accidere, quod philosophus ita est locutus, ac si anima ex natura intelligibili et materia corporum conflata sit et composita. Sed his concessis nova rursus nascitur dubitatio. Quid enim? qualia tandem sunt illa ipsa naturae intelligibilis atque corporeae elementa? Enimvero utrumque, nisi fallimur, informandum est ut infinitum et veluti primarium, quod omni viduatum qualitate factioni subiectum sit, ut adeo proprie οὐσία eo sensu, quo apud Platonem de rebus finitis dicitur, in illud non conveniat. Sed non est tamen, cur hac re offendamur, quandoquidem philosophus εἶναι et οὐσία interdum etiam latiore sensu usurpavit. Quippe in tanta aptorum vocabulorum penuria haec loquendi ambiguitas prorsus evitari haudqua-

quam potuit. Stauisse vero Platonem corporum materiam primitus infinitam, si quis dubitet, eum satis edocebunt quae leguntur in Timaeo p. 48. E sqq. 50. B. D. 51. A. Ac de natura quoque idearum eum idem sensisse, clarum est quum ex Aristotelis testimoniis, tum ex loco Parmenidis p. 137. D. sqq., ad quem suo tempore accuratius commentabimur. Habemus igitur causas et rationes sententiae nostrae satis idoneas.

Iam vero harum *ὄντα* generum coniunctione deus tertium quoddam genus narratur effecisse, eoque procreato omnia in unam commiscuisse speciem. Quod quorsum pertineat, etsi a viris doctis multum dubitatum est, tamen ex iis, quae similiter in Parmenide disputantur, videmur satis certo colligere posse, quid de tota re iudicari oporteat. Nam infinitis illis naturis quod nunc tertia, quae simpliciter vocatur *ὄντα*, adiungitur, nihil est probabilius, quam fieri hoc propterea, quod infiniti natura ea est, ut etsi capax sit formae, rationis, condicionis, tamen per se ipsa finita existere ideoque vere esse non queat. Itaque aliud quiddam accedat sane necesse est, quod infirmi quasi materiae afferat definitae rationis atque formae legem et virtutem. Quod ipsum est *ὄντα*. Etenim *εἶναι* sensu angustiore dicitur quidquid infinitate carens certam accepit essentiae formam atque legem, quo sensu frequentatur hoc verbum in Parmenide p. 142. A. sqq. al. Itaque tertium illud genus Plato haud dubie intellexit *ὄντα*, quae infinitae idearum pariter atque corporum naturae certam essentiae legem et condicionem impertit ideoque etiam id, quod natura sua inter se pugnat nec in unum convenit, tanquam conciliat et quodam unitatis vinculo coniungit. Ex quo perspicuum erit omnibus, cur illud dicatur *τῆς τε ταυτοῦ φύσεως ὄν καὶ τῆς θατέρον*. Quippe facta utriusque illius naturae consociatione protenus etiam accessit essentia, sine qua illa ne fieri quidem potuisset. Atque hanc ipsam ob causam *ὄντα* etiam pro quodam elementi genere a ceteris seiuncto ponitur. Nam nec materia infinita per se consistere potest, nec vis aliqua potest esse sine materia. Ita igitur satis videmur demonstravisse, quid Platoni de animae mundanae elementis visum sit. Voluit enim eam conflata esse ex sempiterna et constanti natura,

qualis in ideas convenit, et ex terrenae materiae eiusdemque primitivae parte: quae ambo coniunxit inter se *ὄστας* vinculo.

Sed haec omnia etsi per se clara sunt, tamen plenior lucem ita demum accipient, si quamnam rationem philosophus hic sectatus sit, exquisiverimus. Recte vero A. BOECKHIUS in *Studiis DAUBII et CREUZERI* T. III. P. I. p. 35 sq. Pythagoreorum decreta hic sibi deprehendisse visus est. Enimvero omnino philosophus in Parmenide, Philebo, Timaeo ita disputat, ut plurima ad principia Pythagoreorum retulerit. Neque tamen in eo accedimus viri egregii sententiae, quod naturam intelligibilem retulit ad Pythagoreorum unitatem, corporum vero materiam ad indefinitam dyadem, quam iidem statuebant. Nam quum unitas finitum, indefinita autem dyas infinitum significet, fieri non potest, ut priore nomine infinita mundi intelligibilis natura designetur. Sed quid sit, in quo cum illius ratione nobis haudquaquam conveniat, id legentes ipsi, si volupe fuerit, accuratius explorabunt; nunc paucis exposuisse iuvabit, quid nosmet ipsi de tota causa sentiamus. Persuasimus autem nobis penitus, Platonem in his presse secutum esse Philolai de primariis rerum generibus sententiam, de qua postea BOECKHIUS docte exposuit in *Philolao* p. 148 sqq. atque nos in *Prolegg. ad Philebum* p. LVII sqq. explicavimus. Statuit enim Philolaus in tota rerum natura, quaecunque generata essent, originem habuisse e finito, quod item definiendi vi et potestate polleret ideoque simul esset *τὸ πέρας ἔχον*, atque ex infinito sive *τῷ ἀπέρω*: quam rationem a Platone quoque esse adoptatam luculenter apparet ex *Philebo* p. 25 sqq. His duobus autem Philolaus adiunxit tertium genus ex utroque mixtum et conflatum, *τὸ συμμεμιγμένον*, quod complecteretur ea omnia, quae re vera orta essent, sive legem quandam rationemque suscepissent. Denique etiam causae genus posuit esse, *τὸ αἴτιον*, quo infiniti atque finiti consociationem sapienter regi ac temperari voluit. Enimvero omnem utriusque istius naturae coniunctionem censuit fieri oportere sapienti quadam lege, quae sine causae moderamine profecto nulla est. Haec ipsa vero Platoni egregie probata esse, certissime testatur locus *Philebi* p. 26. et sqq. coll. ARISTOTEL. *Meta-*

phys. p. 25 sq. ed. Brand. Quid igitur? Haecine prorsus cum Platonis sententia de animae mundanae elementis convenire existimanda sunt? Mihi quidem res adeo non dubia videtur, ut eam habeam pro satis certa et explorata. Nam quod Philolaus infinitum vocavit atque ab aliis appellatum est infinitae dyadis vocabulo, id ipsum apud Platonem inest in duobus illis animae primariis elementis, quae antea significavimus tanquam infinita informari. Finiens autem elementum, si ita dicere liceat, cernitur in vi essentiae, ut hoc utar vocabulo, quae una cum utriusque illius naturae copulatione emergit. Iam vero nemo erit, quin protenus animadvertat nec deesse apud Platonem quod Philolaus τοῦ συμμεμιγμένου nomine appellavit. Nam est illud haud dubie absoluta animae mundanae natura, quae ex finiti et infiniti copulatione prodiit atque deinde adeo secundum geometricas atque musicas rationes composita esse iudicatur. Denique de τῷ ἀντίῳ si quaeris, est illud haud dubie summi numinis ratio, qua una fit, ut finitum cum infinito sapientissime in unum coniungatur. De quo minime dubitabis inspecto loco Philebi p. 28. C. D. E., ubi prorsus idem argumentum et quidem eodem modo tractatur.

En invenimus tandem loci difficillimi interpretationem eam, quae quoniam et per se disputationis argumento maxime consentanea est, et cum Philolai ratione alibi a Platone probata egregie concordat, certe a verisimilitudine haudquaquam abhorrere iudicanda erit.

Accedimus nunc ad eum locum, qui agit de animae isto modo compositae motu et agitatione, p. 37. A. sqq.; cohaeret enim cum altero illo arcissime, eique plurimum lucis affundit, sicuti ipse illinc lucem accipit suam. Etenim anima mundana posteaquam numeris suis absoluta est ac diffusa per totam rerum universitatem, coepit agere vitam sempiternam atque sapientem, ita quidem, ut ipsa in se moveretur. Quae est haud dubie imago vitae ipsius in se absolutae neque suspensae extrinsecus. Declaratur enim verbis movendi, qualia sunt κινῆσθαι et κίνησις, στρέφεισθαι, περιφορά, ἀνακκλοῦσθαι, alia, motus et agitatio animi virium: qui usus loquendi etiam aliis placuit antiquae ae-

tatis philosophis, sicuti docta disputatione nuper ostendit FR. CREUZERUS ad Plotin. T. III. p. 330 sq., ubi exposuit de κινήσεως notionem apud philosophos Graecos. Est autem motus animae prorsus consentaneus elementis illis, ex quibus ipsam compositam esse antea vidimus. Quocirca haec nemo penitus intelliget, nisi qui superiora illa accurate tenuerit.

Etenim anima, quoniam ex natura cogitabili et materia corporea partem in se suscepit, propterea etiam τὸ σκεδαστήν οὐσίαν ἔχον et τὸ ἀμέριστον attingere iudicatur. Quippe τὸ οὐσίαν ἔχον σκεδαστήν sunt haud dubie res sub sensus subiectae, quae dicuntur habere οὐσίαν σκεδαστήν, propterea quod multae sunt atque variae et mutabiles, ita ut tantummodo in quandam perveniant οὐσίαν communionem; τὸ ἀμέριστον autem sunt ideae, utpote per se constantes, omnis expertes vicissitudinis, neque partium multitudine variatae. Quae adeo certa sunt et explorata, nulla ut locum habere possit controversia. Sed difficiliora sunt intellectu quae proxime deinceps adiacentur: λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς, ὅτι τ' ἂν τι ταῦτόν ἢ κ. τ. λ. Quae quam varia experta sint interpretum iudicia, ideo nolimus narrare, quia errores paene pueriles notandi forent. Sed discant omnes ex eiusmodi locis, quam necessarium sit vel ad minutissimam animum attendere voculam, nisi in graviores errores, quam qui doctis viris condonandi sint, incurrere volueris. Etenim omnium errorum fons haud dubie fuit hic, quod non diligenter animadversum est, quem usum habeat relativum pronomen adiuncta ἂν particula. Quo recte observato nemo paullo prudentior dubitabit, quin iunctura verborum facienda sit hunc in modum, κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς λέγει, πρὸς ὅτι μάλιστα καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως καὶ ὅποτε τοῦτο, ὅτι ἂν τι ταῦτόν ἢ καὶ ὅτιον ἂν ἕτερον, συμβαίνει ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν πρὸς ἕκαστον κατὰ τὰ γινόμενά τε καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα ἀεὶ. Quocirca sententia verborum huc fere redit: *Anima dum isto modo vires exercens suas vel res concretas animadvertit vel res cogitabiles attingit, omni virium contentione diiudicat, si cui est idem vel etiam diversum quiddam, illud ad quidnam maxime et quomodo quove tempore ad unumquodque se omnibus modis habeat omnibusque modis afficiatur, et in iis quae fiunt, hoc est,*

in rebus corporeis et individuis, *et in illis, quae sibi semper constant.* Quae etsi primo aspectu perquam obscure dicta videantur, tamen re diligenter explorata nihil aliud significare concedendum erit, nisi hoc, animam rerum omnium quum adspectabilium tum intelligibilium differentiam pariter atque congruentiam, quam hodie vocant identitatem, atque varias rationes inter ea intercedentes observare accurate atque diiudicare. Quod quomodo intelligendum sit, rursus clarum fiet iis, qui meminerint quae per totum fere Parmenidem de rationibus rerum atque idearum deque multiplici earum necessitudine exposita leguntur. Itaque magnopere in hoc loco cavendum est, ne ταυτόν τι et ἕτερόν τι eo sensu dictum existimemus, quo antea legebatur τὸ θύτερον et τὸ ταυτόν. Agitur enim nunc non de primaria rerum generatarum vi et natura, sed de variis earum inter ipsas rationibus, quorsum pertinet utique differentia atque convenientia. Praeterea quod anima dicitur κινουμένη διὰ πάσης ἐαυτῆς λέγειν quatenam sint rerum rationes, id prorsus convenit cum illis in Sophista p. 263. E., ubi mentis cogitatio vocatur ὁ ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς ἐαυτὴν διάλογος ἄνευ φωνῆς γυγνόμενος. Movetur autem ea διὰ πάσης ἐαυτῆς, quum omni virium suarum contentione id agit, ut varias idearum atque rerum rationes discernat atque intelligat: de quo loquendi genere Platoni familiari iam antea monuimus. Ipsae illae rationes vero significantur formula: ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν πρὸς ἕκαστον, in quibus cavendum, ne pro εἶναι cum nonnullis ποιεῖν requiras, videlicet propter verbi πάσχειν oppositionem. Nam εἶναι τι πρὸς τι nunc rectissime ponitur de eo, quod vi ac natura sua hoc vel illo modo ad aliquid comparatum est; πάσχειν autem dicitur id, quod extrinsecus ab alio quopiam ita afficitur, ut cum eo quandam suscipiat necessitudinem. Videmus igitur omnia sincera esse et incorrupta. Nec vero argutandum est in verbis ὅπη καὶ ὅπως, quae interpres recentissimus parum intellexit, quamquam is sibi visus est hic Aristotelicas categorias cunctas deprehendisse. Enimvero ὅπη καὶ ὅπως prorsus dicitur ut nostrum, *auf welche Art und Weise*, sicuti nuper in altera editione Phaedonis ad p. 78. D. et 100. D. demonstravimus, ut profecto non sit, cur de utrius-

que vocabuli discriminatione multum laboremus. Superest iam, ut paucis videamus etiam de verbis proximis: *κατὰ τὰ γινόμενά τε κ. τ. λ.* Est enim totus hic locus ita comparatus, ut paene singula verba singulas obiiciant difficultates. Observandum igitur est hisce, *κατὰ τὰ γινόμενα* respondere illa, *πρὸς τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα ἀεί*. In quibus aliquis fortasse mirabitur quod post *κατὰ* in re prorsus eadem deinceps infertur *πρὸς*. At enim vero non obscura certe latet huius rei ratio. Quis enim ferat hoc modo loquentem: *κατὰ τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα*? Haec igitur orationis scabrities ut evitaretur, prudenter philosophus in altero membro *κατὰ* non iteravit, sed posuit *πρὸς*, quod et ipsum nullo sententiae detrimento ad rem praesentem commode adhiberi potuit.

Et hactenus quidem contigit nobis, ut et grammaticas difficultates superarem fortasse non infeliciter, et quae esset Platonis mens atque sententia, nescio quomodo perspectum habere videremur. Intelleximus enim universae disputationis summam huc fere redire: „Anima mundana a summo deo ex elemento sensili et intelligibili accedente essentia composita est. Quocirca ei etiam rerum corporearum et idearum perceptio atque cognitio convenit. Neque vero ea materiam tantum, ut ita dicam, mundi intelligibilis et corporati percipit, sed etiam omni virium contentione id agit, ut varias rerum rationes et coniunctiones sedulo discernat et intelligat.“ Hoc igitur totius loci est argumentum. Restat nunc is locus, quo origo atque discrimen opinionis et scientiae declaratur; qui quoniam et ipse magnis tenebris obvolutus iacet, interpretationis ope vel maxime indigere videtur. Itaque experiamur, an huic quoque lucem aliquam affundere possimus.

Dici vero non potest, quantopere etiam haec discruciauerint hominum doctorum ingenia: qui cum neque verba satis accurate interpretati essent, et doctrinae Platonis ipsius immemores posteriorum temporum somniis, ut fit, inconsiderate indulgissent, huius temeritatis suae poenas sane dederunt longe gravissimas. Sic MARSILIUS FICINUS prima verba, *λόγος ὁ κατὰ ταῦτὸν ἀληθῆς γινόμενος*, perquam absurde reddidit: „*Ratio ad ipsum, quod idem, vergens atque veridica*; neque feliciter alii reddiderunt. Sententia universi loci autem quaenam esset, quantum nos qui-

dem sciamus, usque ad hunc diem, ne dicam, nemo perspexit, certe nemo perspicue explicavit. Quo magis id dandum operae est, ut tenebrae istae tandem aliquando discutiantur.

Itaque illud quidem apertum est, philosophum hic id agere, ut declaretur verae opinionis atque scientiae origo. Satis autem aliunde constat, Platonem inter utramque hoc discriminis intercedere voluisse, ut scientiam sive *ἐπιστήμην* ad unas ideas retulerit, opinionem vero ex rerum sub sensus subiectarum perceptione iudicaverit oriri. Iam vero consideres mihi haec: *ὁ λόγος ἐν τῷ κινουμένῳ ἕφ' αὐτοῦ φερόμενος ἄνευ φθόγγου καὶ ἤχῃς, ὅταν περὶ τὸ αἰσθητὸν γίνηται καὶ ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὁρθὸς ἴδῃ εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαγγελῆ, δόξαι καὶ πίστει γίνονται βέβαιοι καὶ ἀληθεῖς*, et certe protenus largieris, sermonem esse de rectae opinionis origine. Itaque primum dispiciendum erit, quinam intelligatur *λόγος ἐν τῷ κινουμένῳ ἕφ' αὐτοῦ φερόμενος ἄνευ φθόγγου καὶ ἤχῃς*. Et nos quidem in ea sumus sententia, ut nihil aliud significari existimemus, quam tacitam mentis vires suas exercentis cogitationem: quae eleganter appellatur oratio sine sono ac voce, prorsus ut *Sophist.* p. 263. E. et *Phileb.* p. 38. D. et 39. A. sqq., ubi item origo *τῆς δόξης καὶ διανοίας* describitur. Haec igitur tacita mentis cogitatio quando versatur in contemplandis rebus, quae sensibus percipiuntur, *περὶ τὸ αἰσθητὸν*, nasci iudicantur opiniones et assensiones firmae atque verae, siquidem *ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὁρθὸς εἶσι*. Sed quis tandem est iste *θατέρου κύκλος*? Enimvero animam meminimus antea ex *ταυτῷ* et *θατέρῳ*, hoc est, ex infinita natura mundi intelligibilis atque materia corporum esse compositam, vimque eius et agitationem declaratam orbicularis motus imagine. Itaque *ὁ τοῦ θατέρου κύκλος* necesse est sensilis animae partis agitatio sive motus intelligatur. Ex quo apparet clarissime, quid *Timaeus* his verbis sibi velit. Etenim *δόξαι καὶ πίστει* quum secundum Platonem ex rebus sub sensuum perceptionem subiectis oriuntur, tum ita demum certae atque verae existunt, si facultas sentiendi atque percipiendi, id est enim *ὁ τοῦ θατέρου κύκλος*, libere recteque viribus suis utitur neque in eo negotio impeditur: id quod significatur

verbis *ἄρθος ἰών*. Quae quidem verborum interpretatio si quaeris, an cum Platonis de hac re sententia conveniat, praeclare sane cum illa concordant quae de hoc argumento disseruntur in Philebo p. 38. D. sqq. Menon. p. 97. A. B. Sympos. p. 200. A. De Republ. VI. p. 506. C. D. E. al. concordant item, quae in ipso Timaeo p. 87. de falsae opinionis origine explicantur. Nihil igitur iam relictum videmus dubitationis. Abstergenda tamen hic quoque pusilla macula est, qua Platonis orationem contaminavit librariorum socordia. Scribendum enim sine dubio *εἰς πᾶσαν αὐτὸ (τὸ αἰσθητόν) τὴν ψυχὴν*, quum *αὐτοῦ* non habeat, quorsum commode referatur. Quam emendationem, etiam ab ASTIO propositam, certam veramque esse prorsus evincunt quae deinde sequuntur: *καὶ ὁ ταῦτοῦ κύκλος εὐτροχος ὢν αὐτὰ μηνύσῃ*, ubi *αὐτὰ* item spectat ad praegressum *τὸ λογιστικόν*: neque enim hic *αὐτό* corrigendum esse abunde docebunt, quae de hoc usu numeri pluralis ad Gorg. p. 447. A. Rempubl. VI. p. 504. D. Apolog. Socrat. p. 19. D. exposuimus. Ita igitur haec quoque in aprico esse putamus, pergimusque sine ulla mora ad proxima, quibus explicatur de scientiae originibus.

Sunt autem verba Platonis haec: *ὅταν δὲ αὐτὸ περὶ τὸ λογιστικόν ἦ (ὁ λόγος) καὶ ὁ ταῦτοῦ κύκλος εὐτροχος ὢν αὐτὰ μηνύσῃ, νοῦς ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται*. Quid hic significet *τὸ λογιστικόν*, ex oppositione *τοῦ αἰσθητοῦ* erit perspicuum. Dubitavit tamen HENRICUS STEPHANUS, an potius *λογιστόν* scribi oporteret. Qua mutatione mea sententia haudquaquam opus est. Nam *τὸ λογιστικόν* non modo est cogitabile, sed ipsum quoque mentis et rationis particeps. Qua in re Plato prope accessit ad Parmenidis rationem, quem esse et cogitare constat idem iudicasse, ita ut alterum ab altero non pateretur divelli aut penitus segregari. Quando igitur tacita mentis oratio, hoc est, cogitatio, circa *τὸ λογιστικόν* versatur atque contemplatur id, quod mentis et rationis est particeps, tum verò *νοῦς τε καὶ ἐπιστήμη* absolvitur, ita tamen, ut *ὁ ταῦτοῦ κύκλος εὐτροχος ὢν αὐτὰ μηνύσῃ*, h. e., ut idearum cognoscendarum facultas, animae ideo ingenerata, quia ipsa quoque ex *ταῦτῳ* prognata est, nullo impedimento turbetur, sed libere vires suas exercent, ideoque intelligibilia (*αὐτὰ*) animae recte ac perspicue denuntiet. Quae omnia nihil quidquam

habent, quod obscuritate aliqua premi iudicari liceat. Nam recte sano νοῦς et ἐπιστήμη coniunguntur, quoniam νοῦς semper apud Platonem refertur ad cognitionem idearum, unde oritur demum scientia nomine suo digna. Neque desunt alia huius copulationis exempla, quae tamen in re per se tam manifesta enumerare velle importunum esset.

Reliquum est igitur, ut tandem revertamur ad superiora illa, quae antea dicebamus a FICINO aliisque interpretibus perperam explicata esse. Dubium enim etiam nunc est, quomodo intelligenda sint illa: ὁ κατὰ τὰντὸν ἀληθῆς γινόμενος, περὶ τε θάτερον ὄν καὶ περὶ τὸ τὰντόν. Et illud quidem apertum putamus, cardinem rei verti in eo, ut istud κατὰ τὰντόν recte accipiatur. Suppetit vero duplex eius explicatio. Potest enim intelligi oratio, quae secundum τὰντόν vel pro τοῦ τὰντοῦ ratione vera existit. Fateor tamen hanc rationem mihi non omnino placere, quum alias ob causas, tum maxime propterea, quod in praecedenti disputatione nihil de eo expositum est, quod ita profecto sumere cogimur, omnem scientiam et opinionem pro τοῦ τὰντοῦ modulo, quem ipsa habeat, veram existere. Itaque hanc interpretationem in medio relinquimus. Magis enim inclinatur animus eo, ut κατὰ τὰντόν pariter, pari ratione, significare statuamus. Quo facto sententia verborum existit haec: oratio autem (h. e. tacita illa mentis cogitatio), quae quidem pariter vera evadit, sive versatur circa diversum sive ad τὰντόν refertur, quando versatur in contemplandis rebus sensilibus, facultate percipiendi non fatiscente, rectae opiniones oriuntur; quando autem occupata est in rebus cogitabilibus, facultate cognoscendi integra atque libera, gignitur necessario intelligentia et scientia veri. Atque id profecto totius loci rationibus egregie convenit, siquidem ita statim ab initio significatur, verae opinionis pariter atque scientiae causam et originem declaratum iri. Neque etiam illud iniicit scrupulum, quod alibi fere κατὰ τὰντά, numero plurali, eo sensu usurpatur, veluti Tim. p. 34. C. Reip. X. p. 615. C. Sympos. p. 221. D. Sophist. p. 253. B. Phaedon. p. 95. B. al. Nam nec singularem numerum ab usu loquendi abhorreere, vel illud arguit, quod etiam τὰντόν, pariter, sine κατὰ ita frequentatum est, sicuti exempla rei ad Reipubl. libr. X. p. 605. B. a nobis consignata unumquemque edocere poterunt.

Absolvimus tandem scholam nostram de loco Timaei difficillimo atque gravissimo: quae si forte paullo copiosior et prolixior evaserit, condonandum id erit scholae magistro, qui etiam leviora saepe cum pulvisculo excutere consueverit.